

SÁRI MIHÁLY — SZABÓ SZILVIA

Konferenciák a FEEFI szervezésében

*„Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne,
nem hogy a pannon-föld északi, bús rőgein.
S íme, virágozik a mandulafácská merészen a télben”
(Janus Pannonius: Egy dunántúli mandulafáról)*

A nyáron két konferenciát is szervezett a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet. A beszámolók után közölt két tanulmány, *Heribert Hinzen* és *Peter Jarvis* konferencia-előadása ad ízelítőt a megjelenés alatt álló konferenciakötetektől.

Felnőttképzés — felnőttképzők képzése — andragógia: az európai fősodorban

Felnőttképzés története Közép-Európában az egyetemeken és kutatóhelyeken Pécs-Pécsvárad, 2000. július 2–5.

Hazánk közép-európai elhelyezkedése kedvező az egyetemi, nemzeti és regionális felnőttképzési központok közötti együttműködésre. Pannónia mégis szervezesebben tagolódik a spontán módon is formálódó interregionális együttműködés szervezeteibe. Részben ennek a három tényezőnek köszönhetően — a lokális személyi feltételeket, a teljes politikai, gazdasági, társadalmi hátteret nem elemelve — Pécs a felnőttképzés és felnőttképzők képzésének, az andragógia tudományának egyik legfontosabb központja lett. A PTE FEEFI ezért adott Pécsvárral együtt közös otthont a „Felnőttképzés története Közép-Európában” című szimpóziumsorozat hatodik eseményének. A rendezvényt hétfelű szervező bizottság (*Koltai Dénes, Wilhelm Filla, Elke Gruber, Jurij Jug, Horváth Mária, Bodó László és Sári Mihály*) készítette elő.

Ausztria, Németország, Szlovénia, Horvátország, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Románia és Magyarország andragógusai, egyetemi oktatói a 4 napos rendezvény keretében vitatták meg a napjaink felnőttképzését érintő jelenségeket a „Felnőttképzés története Közép-Európában az egyetemeken és kutatóhelyeken” alcímmel Pécs-Pécsváradon 2000. július 2–5. között.

Több inter- és multidiszciplina használja a lokális és regionális tér fejlesztése koncepciójában az α - és β -ágazatok „terminus technicus”-át, amelyek a téri rendszerek húzó és lemaradó gazdasági ágazatát jelölik. A kultúra területén is vannak α - és β -ágazatok. A felnőttképzés, a felnőttoktatás ma dinamikus fejlődő művelődési faktorok, amelyek nem csupán a kultúra, hanem a gazdaság ágazataival

is versenyképesek Ezt a tényt Európában és a világon evidenciaként kezelik, a hazai praxisban is meghonosodott ez a gondolkodásmód, amit csak többé-kevésbé tükröz/követ a művelődéspolitikai aktorok szándéka. Ma a felnőttképzés elmélete és gyakorlata, a felnőttképzők képzése jóval megelőzi a felnőttképzésre vonatkozó jogalkotás szakterületét is. Ennek okai közül itt három tényezőt emelünk ki:

A felnőttképzés tudományát a hatvanas évektől módszeresen fejlesztette az a tudósgeneráció, amely mára már nyugdíjaskorú, ám továbbra is aktív maradt. Az egyetemi és főiskolai képzésben „andragógiai iskolák”, orientációk születtek, a felsőfokú képzettségű experték elméletileg felkészült, gyakorlati tudással felvértezett szakmacsoportot képeznek.

A magyarországi felnőttképzés jelentős segítséget kapott a DVV/IIZ Projektirodájától (*Jakob Horn, Heribert Hinzen, Horváth Mária*) a modern felnőttképzés elméletének és gyakorlatának kidolgozásában. Feltérképezték a felnőttképzési intézményeket és szakembercsoportokat, amelyeket mozgásba is tudtak hozni.

A szimpózium résztvevői „összeszokott” andragógiai tudományos iskolát alkotnak, a résztvevők 40–45 fős köre évente alig változik. A maribori (Jurij Jug) és grazi (Elke Gruber) egyetemek és a Verein Österreichischer Volkshochschulen (Wilhelm Filla) által 1994-ben kezdeményezett rendezvénysor európai jelentőségűvé vált az elmúlt években. 1995-ben a szlovéniai Brdóban tárgyalták meg a „Felnőttképzés a felvilágosodás korában” témakört, egy évvel később az ausztriai Strobl adott otthont a szimpóziumnak, ekkor a „Felnőttképzés 1848-tól a századfordulóig” című téma került napirendre. 1997-ben Rogaska Slatina a rendezvény színhelye, ahol a „Felnőttképzés a két világháború között” tartalommal hangoztak el előadások, s folyt vita, ezután Magyarország, Debrecen volt a házigazda, s „1945-től a rendszerváltásig” alcímet viselte a rendezvény. 1999-ben ismét Szlovénia, Maribor ezúttal Zrecah-ban szervezte meg a „Felnőttképzés a kilencvenes évek Közép-Európájában” alcímű szimpóziumot, amelyet 2000-ben egy súlypontos kérdéskörrel folytattunk Pécsset–Pécsváradon: az oktató kutatók bemutatták, hogy hazájukban az egyetemek, a kutatóhelyek, a nyilvánosság miként értelmezi és fogadja el a felnőttképzést és az andragógia tudományát.

A szimpózium programját három cél határozta meg. Részben reprezentálta a magyar és a pécsi egyetemi szakképzés helyzetét, kondícióit: a pécsváradi vár, a tanácskozás feltételei, szervezetsége, a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet új, nagyobb részt önerőből kialakított új szárnyának a bemutatása, az egyetemi képzés szakkönyveinek kiállítása, az előző magyarországi szimpózium válogatott előadásaiból összeállított kötet (A felnőttoktatás története Közép-Európában: A II világháborútól az ezredfordulóig. Szerk.: Wilhelm Filla, Elke Gruber, Heribert Hinzen, Jurij Jug; Bp. 2000.) megjelentetése a szimpózium időpontjában jelezték, hogy az andragógia tudományának, a felnőttképzésnek nem csupán „gazdája”, hanem azt is, a szakterület dinamikusan fejlődik.

A szimpózium fő feladata az volt, hogy az irányadó plenáris ülések után szekcióüléseken vessék össze országonként a közép-európai felsőoktatás felnőttképzési modelljeit, gyakorlatát, tapasztalatait.

A szimpózium nyitóelőadásában *Franz Pöggeler* az andragógia tudományát a felnőttképzők hivatásbeli tudományának nevezte, s elválasztotta a pedagógia

tudományától. Feltárta, hogy a felnőttképzés intézményesítését és professzionalizálását a szakmacsoporttá válás és tartalmi-intézményi diverzifikáció váltotta fel, állami törvények, szabályozás, és kvalifikációs követelmények a megrendelői szükséglet szerint rendeződnek.

Praxisorientált felnőttképzésről beszélhetünk, amelyben az „amatőrelv” egyre határozottabban érvényesül, a felnőttképzés mellékfoglalkozássá és/vagy tisztelbeli hivatallá válik, a felnőttképzés a tudás piac egyik fontos szereplője lett.

Ezek a változások jól tükröződnek az egyetemi szakok képzési irányjaiban, a szakképző tanszékek kari-egyetemi integrációjában. A „közművelődés” tartalom egyre inkább kiszorul a képző intézmények tevékenységéből, a felnőttképzés és a művelődési menedzsment speciális területei pedig hangsúlyt kapnak. Filozófiai, társadalomtudományi vagy pedagógiai karok keretében működnek az andragógia tudományát és szakirányait gondozó tanszékek, csoportok (Rijeka, Bukarest, Opole) vagy pedagógiai intézeti keretekben szakcsoportként egzisztálnak (Graz). A „kulturmanager” képzés elkülönül az egyetemek akkreditált szakképzésétől, a hamburgi egyetem mellett működő autonóm képzési központ 1-2 éves részben költségtérítéssel kurzusain lehet kiegészítő diplomát szerezni. (Az időtartam függ attól, mely területen történik a képzés) A képzőművészet, a zene, a szakképzés, a kulturális turizmus, a környezetvédelem menedzserei eltérő időtartamú kurzusokat teljesítenek. Még idejében érkezik a figyelmeztetés: a képzéseink további diverzifikációjára van szükség, új szakokra van szükség a szakmacsoportban. A szakképzés rugalmatlansága, a képzési tartalmak, keretek beskatulyázása lelassíthatja az európai trendekhez igazodó innovációs folyamatokat.

Jožef Lipnik (Maribor) a pedagógiai fakultás keretében kialakított felnőttképzési rendszerekről adott elő. Ez a képzési modell modul-szerkezetben valósul meg, és két formát alkalmaz. „Rendkívüli stúdium”-nak nevezi azt a felnőttképzést, amely egyetemi keretek között, posztgraduális képzésként jelenik meg. (Időtartama 250 kontaktóra, a teljes stúdiumi órakeret 1/3-a.) Az előbbi a főiskolai diploma megszerzése után egyetemi kiegészítő szak, az utóbbi a kétszakos képzésben elnyert diploma szerinti egyik szak egyetemi képzettségévé emelése. Ugyancsak ennek a stúdiumnak a keretében kaphatnak felnőttképzési ismereteket és diplomát azok, akik az első tanévre beiratkoztak, de a tanárképzésben nem vettek részt. A rendkívüli stúdium évente 2000 DM-nak megfelelő összegbe kerül a hallgatónak, s évfolyamonként 60-160 hallgatója van a képzésnek 19 féle szakpárban. A képzés hallgatói a fakultás összhallgatói számának háromötödét adják. A „permanens képzés” keretében folyik azon jelöltek képzése, akik már pedagógiai képzésben részesültek, és tanárok szeretnének lenni, vagy már tanárok, de a felnőttképzés terén akarnak tudást szerezni, vagy tanárok, akik a 9 éves reformtanterv szerint dolgoznak. Ez a szakirányú képzés hasonló a hazai 7 éves intervallumú továbbképzési rendszerhez, amelyben 16, 24, 36 órás kurzusok vannak, s amely képzéseket kötelezően hirdeti meg az egyetem, s az állam fizeti a költségek nagy részét.

Zenon Jasinski (Opole) hasonló tendenciákról számolt be. Az opolei egyetemen 1990-hez mérve az 1997/98-as tanévre a levelező képzésben a pedagógia és a „szellemtudományok” szakirányban 74,7%, a társadalomtudományokban 90,8%, a jogtudományokban 84,5%, a műszaki tudományok terén 83,4%-os fej-

lődést lehet regisztrálni, míg a „direktstúdiumok” terén a dinamika szerényebb (34,3; 67,1; 74,3; 54,8; 34,1; 55,9%).

Frantisek Mezihorak az olomouci Palacky Egyetem professzora az egyetemmel összhangban és a pedagógiai fakultás hatókörében működő, a PHARE Multi-Country Programme for Distance Education segítségével létre hozott Andragógiai Távoktatási Központ tevékenységét elemezte. Ez a központ tanfolyami rendszerben — a normál képzésben tanulók számára és a már szakmailag kvalifikáltaknak is — bizonyítványt vagy részvételt igazoló okmányt ad, a működése regionális, interregionális jellegű.

A bratislavai Comenius Egyetemen (*Viola Tamasova* tanulmánya alapján) a felnőttképzés a szociálpolitika, a szociális munka menedzsmentje és a speciális szociális segítség szakterületeibe integrálódik. Itt is hasonló a trend: a normál képzés mutató számaihoz képest ugrásszerű a levelező-távoktatás képzések fejlődési adata. A háttérben a Munkaügyi és Szociális Minisztérium programja húzódik meg, amely ösztönzi az egyetemet a felnőttképzés vállalására.

Horvátország azon ritka országok közé tartozik, ahol ma az egyetemeken nincs önálló felnőttképzési stúdium, az andragógia szakirányban nem adnak ki egyetemi diplomát, s ahol nem szerezhető magisteri vagy doktori cím — közli *Anita Klapan* és *Ilija Lavrnja* professzor. Ez azért is meglepő, mert *Silvije Pongrac* professzor munkássága nyomán a hatvanas évektől a jugoszláv andragógiai kutatás és oktatás messze megelőzte a „létező szocializmus” országait, sőt egyes fejlett nyugat-európai országokat is maga mögé utasított. *Silvije Pongrac* néhány éve nyugdíjas lett, a rendszerváltás pedig megakadályozta több tudósgeneráció kiképzését. Az andragógiai ismeretek viszont a tanárképzés valamilyeni pedagógiai szakdidaktikájában, a gazdaságtudományi, a jogtudományi, a vendéglátás-kereskedelem, az orvostudományi fakultások pedagógiai képzéseiben egyaránt megjelennek.

Európa szerencsésebb országainak más a gondja, mint a volt szocialista országok többségének, de erőfeszítés, szisztematikus munka nélkül nincsenek eredmények — következtethetünk *Hannelore Blaschek* és *Berta Friedl Sieglhuber* által a Salzburgi Felnőttképzési Intézet fejlődéséről, illetve áttételesen az ausztriai felnőttképzési rendszerek kialakulásának folyamatáról írottak alapján. Arra hívják fel a figyelmet, hogy tanácskozások, szemináriumok, szimpóziumok, konferenciák egymásra épülő, a törekvéseket szervesen továbbépítő rendszerei, a megújulásra kész intézmények, a permanens módszertani innováció, együttműködésre kész egyetemi oktatás és praxis, a minisztériumok jóindulatú támogatása, kapcsolatok európai rendszerekkel, dokumentációs rendszer létrehozása mind-mind feltétele annak, hogy eredményesen működjön a felnőttképzés rendszere, és a felnőttképzés tudománya, az andragógia széleskörű társadalmi, politikai elismerést és tudomány-rendszertani helyet kapjon.

Erre az utóbbi kérdés csoportra alliterál *Volker Otto* és *Wilhelm Fila* tanulmánya. Az előbbi szerző a népfőiskolák és a felsőfokú képzés együttműködését mutatja be az „Arbeitskreis Universitäre Erwachsenenbildung” (AUE) példáján. Ahogy Ausztriában, Németországban is felismerte a művelődéspolitikai kormányzat a DVV és az AUE közötti együttműködés előnyeit, amelyet kamatoztatni lehet a Képzési és Kutatási Szövetségi Minisztérium és a Képzési és Tudomá-

nyos Szövetségi Minisztérium „Konzentrierte Aktion Weiterbildung” (KAW) programjában. Hasonló, népfőiskola-egyetemközi intézmény az 1990-ben alapított Pädagogische Arbeits- und Forschungsstelle (PAF) gyakorlatát és kutatómunkáját elemezte Wilhelm Filla: az együttműködés a pedagógiai továbbképzés gyakorlatában, a felnőttképzés didaktikájának és elméletének a kutatásában példaadó lehet a közép-európai országoknak, ugyanúgy, mint ahogy *Björn Paape* és *Karl Pütz* professzorok egyetemi felnőttképzési kutatásainak eredményei megjelenhetnek a felnőttképzés praxisában. (Esettanulmányok módszere, Mind-Mapping)

A szimpózium tudományos fórum is, ahol a fiatal tudósok, tudósjelöltek is részt vesznek, bemutatják kutatási eredményeiket, részt vesznek a vitában. PhD-hallgatók, -oktatók körében népszerű volt a szimpózium, amely szereplési alkalmat adott valamennyiüknek. A felnövekvő új tudósgeneráció angolul ad elő és írja a tanulmányait, szemben a szimpózium régről összeszokott közép- és idősebb korú generációjával, amely inkább a német nyelvet favorizálja.

A munkaerő-piac, a gazdaság és a képzés terén végzett kutatásairól számolt be *Pavluska Valéria*, *Nemeskéri Zsolt* és *Várnagy Péter*. Sz. *Tóth János* és *Juhász Erika* az élethosszig tartó tanulás politikai, művelődéstudományi és intézményrendszeri aktuális új jelenségeit vizsgálták, míg *Kleisz Teréz* és *Német Balázs* a felnőttképzés szakmaiságának új tartalmával foglalkoztak. Érdekes kísérlet *Knoch László* tanulmánya, amelyben megpróbálja az Alpok-Adria Régió új gazdasági súlypontja következtében újonnan keletkező és régebbi felnőttképző központok „regionális térképét” megszerkeszteni.

A szimpózium munkájának rövid értékelésében nem kaphatott minden szerző és előadó név szerint helyet, problémacsoportokra, azonos jelenségek többoldalú megvilágítását célzó tanulmányokra hivatkoztunk. *Koltai Dénes* a szimpózium záró plenáris ülésén az előadásában két részre bontotta a felnőttképzést, az andragógia tudományát érintő tényeket. A politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális rendszerváltás folyamatát átéltük, amely a felnőttképzés területén is változásokban tükröződik. A piaci munkaerőképzés és az iskolai képzés hiányait pótló intézményrendszer kiépült mára, azonban aligha ülhetünk elégedetten, ölbe tett kézzel. Új kihívások már a kapun belül vannak, a számítertechnika a tudáspiacot és a képzést alapvetően át fogja rendezni, s erre is fel kell készülni. Ez a „vég-szó” talán a hetedik szimpózium tartalmát is megjelöli, amely vagy Grazban vagy Opolében lesz 2001 nyarán.

A főbb tanulságokat hat pontban foglaljuk össze.

A „köz művelődése”-koncepció gyengül, a tanfolyami és iskolai rendszerű felnőttképzés a gyakorlatorientáltságával, minőségi garanciáival, a tömeges igénnyel, a termék piacosíthatóságával offenzívában van mind a művelődés piacán, mind a szélesebb termékpiacon. A volt szocialista országok egy részében a kultúraközvetítő intézmények egy részét szétzúzták. Magyarországon a művelődési otthoni rendszer jobban tudott alkalmazkodni az új társadalmi kihívásokhoz, mint másutt. Másrészt a nonprofit szektor szervezeteinek egy része, 3000-3500 kulturális alapítvány, egyesület nem adta fel a „köz szabad művelődése”-koncepciót, az állami intézmények és a nonprofit kulturális szervezetek együtt

jelentős helyi erőt, regionális hálózatot jelentenek az új típusú, de hasonló célú intézményekkel együtt (pl. teleház).

A felnőttképzők képzésének rendszerei megváltoztak. A piacositott felsőfokú szakképzés európaszerűen egyre dominánsabb a felsőfokú oktatási struktúrán belül. A levelező- és távoktatás minden piacképes szakon kialakult, miközben a nappali tagozatos képzésben résztvevők száma is növekedett. Mind a nappali, mind a levelező, esti és távoktatásban nő a nem andragógus (művelődésszervező, művelődési menedzser) képzettségűek száma, akik szakmaiságukat andragógiai ismeretekkel egészítik ki: vagy új diplomát szereznek, vagy kompetenciát és részvételt bizonyító okmányt.

Gyakori, hogy az egyetemeken belül vagy egyetemi karok környezetében önálló intézetek születnek a tovább- és átképzések szervezésére. (Hamburg, Pécs). Talán érdemes volna reálisan mérlegelni ez utóbbi modellt is a felsőfokú oktatási törvény módosításakor, az előnyöket és a hátrányokat szembesíteni, s az adott egyetem rendszerkörnyezetében vizsgálni az új típusú szervezeti integráció funkcióját.

Néhány országban nem zárult le az az erőltetett vita, hogy az andragógia része-e a pedagógiának, vagy önálló diszciplína. A horvátországi példa szerencsére szélsőséges és visszafordítható folyamat: nem lehet cél az andragógia feloldása a pedagógiában. Ez a dichotómia visszavezethető arra, hogy a viszonylag fiatal andragógia-tudomány nem kapott megfelelő helyet az akadémiai tudományok rendszerében. Jurij Jug a szimpóziumon elhangzott tanulmányában igazolta, hogy a társadalmi nyilvánosság és az egyetemeken párbeszéde a felnőttképzés révén tökéletesedik, s egyben igazolja az andragógia tudomány voltát, más oldalról a felnőttképzés a tudomány és az egyetem, a nemzet „beruházása” is.

Felmerül a kérdés: van-e elegendő minősített tudós szakemberünk? A hatvanas-hetvenes évek nagy tudósgenerációja ma már csak részben aktív, kutatnak, összefoglaló munkáikat adják ki, de katedrán alig szerepelnek. Egyedül maradtak, kisodródottak a rendszerváltás zűrzavarában. Németországban és Ausztriában a tudós-generációk „összeérnek”, egymástól veszik át a tudományos kutatás-fejlesztés eredményeit, s folytatják az elődök munkáját. A volt szocialista országokban lezajlott szerkezetváltás kedvezőtlenül befolyásolta az egyetemi és akadémiai minősítő rendszereket. A régi minősítés értékét sokszor megkérdőjelezzük, politikai nézőpontból minősítik, s bizony olykor kérdéses lehet a tudományos fokozat értéke, ha azt például a szovjet, bolgár egyetemeken nyerték el. Az új minősítési rendszer lassan formálódott meg, s kimaradt a rendszerváltás előtti és utáni tizenöt évben legalább két tudósgeneráció. A *Pöggeler*, *Zdarzil*, *Seifert*, *Pongrac*, *Durkó*, *Maróti*, *Soós*, *Zrinszky*, *Felkai* és mások után az ötvenéves tudósok a legifjabbak, s jelenleg zárkóznak fel a harmincasok.

Érdemes megszívlelni és alkotó módon átvenni azokat a szervezetépítő és módszertani ismereteket, modelleket, amelyeket Németországban, Ausztriában eredményesen próbáltak ki, de az egyetemi képzésekben meghonosodott oktatási módszerek gyakorlati munkában való alkalmazása is követendő példa. A praxis és egyetem közötti — főként kutatást és módszertani munkát végző, az alkalmazott tudományt művelő intézetek hasznosak. A művelődéspolitikai irányító szervezetek jóindulatú támogatása, törvényi szabályozás, s programfinanszírozás

serkentheti a ma még jobbára összehangolatlanul, piaci szereplőként, magányos farkasként vagy klán-had tagjaként egymással szembe forduló intézmények munkájának integrálását.

Etika, ideálok és ideológia a felnőttoktatás tükrében

VIII. Nemzetközi felnőttoktatás-történeti konferencia

Pécs, 2000. augusztus 20–24.

Augusztusában az „*Etika, ideálok és ideológia a felnőttoktatás tükrében*” címmel meghirdetett VIII. nemzetközi felnőttoktatás-történeti konferenciának adott otthont a FEEFI.¹ Ezzel nemcsak az egyetem és Dél-Magyarország mediterrán városa, hanem hazánk is igen neves szakmai körbe kapcsolódott be a világ tudományos életében.

Az első Nemzetközi Konferencia 1986-ban, *Oxfordban* került megrendezésre, és azóta a programbizottság rendre minden második évben megszervezi a találkozót. Magyarországot megelőzően 1988-ban *Aachen* (Németország), 1990-ben *Jeruzsálem* (Izrael), 1992-ben *Strobl* (Ausztria), 1994-ben *Brdo* (Szlovénia), 1996-ban *Jéna* (Németország), és 1998-ban *Dundee* (Skócia) látta vendégül a szakembereket és az érdeklődőket. A konferencia-sorozat programfelelősei: *Anthony Cooke* (Dundee — Skócia), *John Field* (Warwick — Anglia), *Franz Pöggeler* (Aachen — Németország), *Karl Garnitsching* (Bécs — Ausztria), *Katarina Popovic* (Belgrád — Jugoszlávia) és *Németh Balázs* (Pécs — FEEFI)

A konferencia kezdetétől fogva a világ minden pontjáról olyan tudósok se-reglenek össze, akik nagy érdeklődést tanúsítanak a felnőttoktatás és az élethosz-szig tartó tanulás történeti aspektusai iránt. Minden találkozó globális szinten tekinti kulcskérdésének a felnőttek tanulási problémáit, annak történeti változásait, továbbá a permanens tanulás nemzetenként mutatott jellegzetességeit. A téma sokszínűségéből adódóan minden alkalommal egy központi probléma köré építik fel a szervezők az előadások gondolatmenetét, melyet a konferenciák alcíme is kifejezésre juttat:

„Az állam és a felnőttképzés” (1988)

„Krisis és felnőttképzés” (1990)

„Nemzet és felnőttképzés” (1992)

„Demokrácia és felnőttképzés” (1994)

„Életpálya és személyiség a felnőttképzésben” (1996)

„A felnőttképzés felemelkedése és hanyatlása / társadalmi mozgalmak” (1998)

Nem volt véletlen az idei címválasztás sem, hiszen a program felhívó szövege is hangsúlyosnak tekintette a felnőttoktatás történetében annak innovációs szerepét, intézményi változásait, és jelentőségét a társadalom, a gazdaság és a kultúra tekintetében. Előrevetítette a résztvevők számára a meghatározott témákat, úgy mint:

¹ A konferencia eredeti címe: „Ethics, ideals and ideologies in the history of adult education”, VIII. International Conference on the History of Adult Education, Pécs, Hungary, 20–24 August 2000.

„A politikai gondolkodás és a felnőttképzés kapcsolata”

„Intézményes változások és a modernizáció”

„Individualizmus a szolidaritással szemben”

„Befektetési célok és lehetőségek az andragógiában”

A szervezők nem titkolt célja volt, hogy a résztvevő szakemberek együttes munkájának és kölcsönös tapasztalatcseréjének köszönhetően új eredmények és álláspontok lássanak napvilágot a felnőttoktatás, mint mozgalom kialakulása, terjedése és megléte kapcsán, a létező társadalmi, politikai, gazdasági, vallási és kulturális rendszerek aspektusából.

Ezen gondolatokat és témákat foglalta össze a konferencia főelőadója, az angol Surrey Egyetem neveléstudományi intézetének vezető oktatója, professzor *Peter Jarvis*. A téma méltán jeles szaktekintélye, hiszen számos kiváló könyvet írt és adott ki, melyek az intézményes felnőttoktatás elméleti, gyakorlati és etikai kérdéseit vizsgálják.

A nyitó előadást követően 16 ország csaknem negyven szakembere három napon keresztül dolgozott a már megszerzett ismeretek terjesztése, és új információk elsajátítása érdekében. Ennek megfelelően összehasonlító megközelítésekben értelmezték az andragógia történeti fejlődésének állomásait, annak etikai problémáit. Szóba kerültek olyan kérdések is melyek a résztvevő országok és nemzetek felnőttoktatását érintő ideák és ideálok révén alakultak ki, módosultak, vagy átformálódtak.

A konferencia konklúziójaként a szakemberek egyetértésre jutottak abban, hogy a hagyományos értelemben vett felnőttképzés gyökeres változáson megy át napjainkban. E folyamat részeként alakulnak át az egyes intézmények egyrészt az élethosszig tartó tanulást biztosító és megteremtő szolgáltatókká, másrészt tudományos-kutatói bázisokká. Továbbá eredménynek tekinthetjük azt is, hogy nemzeti és nemzetközi szinten olyan szakemberek találkoztak egymással, akik nem csupán a felnőttképzés ügye iránt éreznek elhivatottságot, hanem kollegális kapcsolataik révén más országok és kultúrák hagyományait és jövőjét is ápolják. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a találkozó lezárásaként együttműködési megállapodás született a vendéglátó PTE FEEFI és az Aacheni Műszaki Egyetemen működő Európa-kutatói intézet között, mely mostantól lehetőséget biztosít kutatási és oktatási cserekapcsolatok létrehozására. A szerződést a vendégoldalról *prof. dr. Björn Paape* és *prof. Karl Pütz*, a magyar részről *dr. Koltai Dénes* intézetigazgató, egyetemi docens írta alá.

A régi hagyományoknak megfelelően, a konferencia ideje alatt a plenáris és szekciósüléseken elhangzott előadásanyagok írásos formában, kötetként is megjelennek. A német Peter Lang Kiadó sorozatban teszi közzé az andragógia tudományával foglalkozó szakemberek és oktatók tudományos közleményeit.